

ارزیابی نگرش دانشجویان به کیفیت زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان استان زنجان

معصومه رحیمی^۱

^۱ کارشناسی، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان زنجان

Masoumeh.rahimi138080@gmail.com

۰۹۲۱۰۲۰۵۹۴۱

چکیده

هدف از این پژوهش ارزیابی نگرش دانشجویان به کیفیت زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان است. نوع پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی-تبیینی باشد. نمونه آماری این مطالعه شامل ۸۹ نفر دانشجوی درحال تحصیل دانشگاه فرهنگیان است. ابزار گردآوری داده ها شامل پرسش نامه محقق است که براساس مقیاس ۵ درجه ای لیکرت تنظیم شده بود. روایی ابزار تایید شده و ضریب الفای کرونباخ سوالات پرسشنامه ۰/۶۵. محاسبه شده است. همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار آماری SPSS26 استفاده شد. براساس یافته های پژوهش کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی در سطح متوسط ارزیابی شده و کیفیت مکانی آن در سطح نامطلوبی قرار دارد.

واژگان کلیدی: برنامه ریزی، زمان، مکان، دانشگاه فرهنگیان

۱- مقدمه

برنامه ریزی درسی، قلب تپنده نظام آموزش عالی (حسینی لرگانی، مجتبی زاده، ۱۳۹۷) و ضامن اثربخشی آن است (نیکخواه، لیاقتدار، ۲۰۱۷). بنابراین در توفیق یا شکست آموزش عالی، برنامه درسی نقش کلیدی ایفا می کند (فتحی و اجارگاه، شفیع، ۱۳۸۶).

در خصوص برنامه ریزی درسی که در زبان انگلیسی با برنامه درسی (curriculum) مترادف انگاشته می شود، (مرادی باغبیدی، ۱۴۰۰) تعاریف متعددی تا کنون ارائه شده است. همان طور که عزیزی (۱۳۸۷) بیان می کند: اصطلاح برنامه درسی قبلاً به معنای تعیین محتوای برنامه برای یک موضوع درسی و مطالب خاص مورد تدریس در یک سال تحصیلی یا دوره آموزشی به کار می رفت. اما در سال های اخیر این مفهوم گسترده تر شده و آنچه که قبلاً برنامه درسی نامیده می شد اکنون جزئی از برنامه درسی است و به عنوان فهرست مطالب درسی شناخته می شود. می توان گفت کاربرد برنامه درسی سازماندهی و منطقی بخشیدن به عوامل و عناصر یادگیری و نظم دادن به فعالیت های یادگیری است (ملکی، ۱۳۹۱).

مطالعات انجام شده نشان می دهد علی رقم اهمیت برنامه ریزی در حوزه آموزش عالی، این حوزه همچنان با چالش ها و مسائلی برای به موفقیت رساندن دانشگاه ها روبه روست (کاویانی، نصر، ۱۳۹۵). یکی از این مشکلات، عدم تناسب برنامه درسی آموزش عالی با نیازهای دانشجویان است. در واقع برنامه درسی به گونه ای یکنواخت و بدون پیش بینی انعطاف طراحی و اجرا می شود که با نیازهای دانشجویان همخوانی ندارد (کریمی و همکاران، ۲۰۱۴). به بیانی دیگر نظرات دانشجویان در خلال تالیف برنامه درسی نادیده گرفته شده است. یکی دیگر از عناصر مهم و چالش های آموزش عالی، ارزشیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی است (کاویانی، نصر، ۱۳۹۵). ارزشیابی از آن جهت عنصر مهمی است که به واسطه آن می توان به کیفیت برنامه درسی پی برد. اما گاهی با وجود آنکه برنامه درسی با جزئیات دقیق طراحی شده و مسائل مطرح شده نیز در نظر گرفته می شود، عدم توجه به امکانات، فضا و زمان کافی برای اجرای صحیح آن، عملاً اجرای برنامه درسی را با مشکلاتی مواجه می کند (وقاری زمهریر و همکاران، ۱۳۹۸).

در دانشگاه فرهنگیان نیز به دلیل آنکه جزوی از آموزش عالی است و متولی تربیت معلمان آینده کشور است (ادیب منش، ۱۳۹۹)، اهمیت توجه به کیفیت برنامه درسی دوچندان می شود. چنانچه ادیب منش (۱۳۹۹) برنامه ریزی درسی را ابزاری اساسی برای نیل به اهداف این دانشگاه می داند، بنابراین توجه یا عدم توجه به ارکان برنامه ریزی درسی به معنای توفیق یا شکست در این دانشگاه است.

یکی از ارکان برنامه درسی فضا و مکان مورد نیاز است. همانطور که دهقان و همکاران (۱۳۹۵) بیان می کنند: وضعیت دانشگاه فرهنگیان در مقایسه با استانداردهای فضا در سطح نامطلوب بوده و کیفیت اجرای برنامه درسی را تحت تاثیر قرار داده است. این در حالی است که می بایست فضا و مکان مناسب برای برگزاری کلاس های عملی و تئوری - اعم از کلاس های هوشمند، سایت فناوری، کارگاه، فضای باز و کلاس های مجازی - در نظر گرفته شود. این بعد به اندازه ای اهمیت دارد که حتی عوامل فیزیکی مانند چیدمان و سازماندهی محیط در ایجاد شوق و انگیزه به آموزش در فراگیران می تواند موثر واقع شود (رحیم زاده، احمدی و نوشه، ۱۴۰۰).

عنصر دیگر، زمان تعریف شده در برنامه ریزی درسی است. با وجود آنکه کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی، می تواند کیفیت برنامه ریزی درسی را تحت الشعاع قرار دهد، اما این عنصر به زعم قنبری و دیگران (۱۳۹۵) در دانشگاه فرهنگیان در سطح نامطلوبی قرار داشته و با مشکلاتی روبه روست. این بعد از آن جهت حائز اهمیت است که تدریس در ظرف زمان انجام می شود (ملکی، ۱۳۹۱) و می بایست زمان مناسب برای فعالیت یادگیری لحاظ شود (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۹)، البته کمیت آن به تنهایی کافی نیست و کیفیت زمان صرف شده از مقدار کمی آن نقش مهم تری دارد (کریمی، ۱۴۰۰).

با توجه به اهمیت برنامه ریزی درسی، بررسی این امر ضروری است که آیا برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان موفق بوده است یا لازم است بخش هایی از آن تغییر کند تا بهبود یابد؛ که در این راستا می توان از نظرات دانشجویان که مخاطبان اصلی برنامه ریزی درسی هستند بهره برد. این داده های حاصل از نظرات آنان که داده های مبتنی بر قضاوت نامیده می شود (عزیزی، ۱۳۸۷) برنامه ریزان را جهت بهبود کیفیت برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان می تواند یاری کند. در این پژوهش به سبب آن که بعد زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی در این دانشگاه مغفول واقع شده است و جنبه های مختلف این دو بعد به طور خاص در دانشگاه فرهنگیان بررسی نشده است، برآنیم تا با بهره گیری از نظرات دانشجویان معلمان به این عناصر بپردازیم و نگرش دانشجویان را نسبت به کیفیت زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی در دانشگاه فرهنگیان را ارزیابی کنیم.

در راستای تحقق این هدف سوالات پژوهشی زیر مطرح است:

۱. نگرش دانشجویان به کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی چگونه است؟

۱-۱. نظم زمانی حضور اساتید و دانشجویان مطابق با برنامه درسی چگونه است؟

۲-۱ میزان مطلوبیت هریک از روزهای هفته جهت برگزاری کلاس در دانشگاه فرهنگیان چگونه است؟

۲-۲ نگرش دانشجویان به کیفیت مکانی برنامه ریزی درسی چگونه است؟

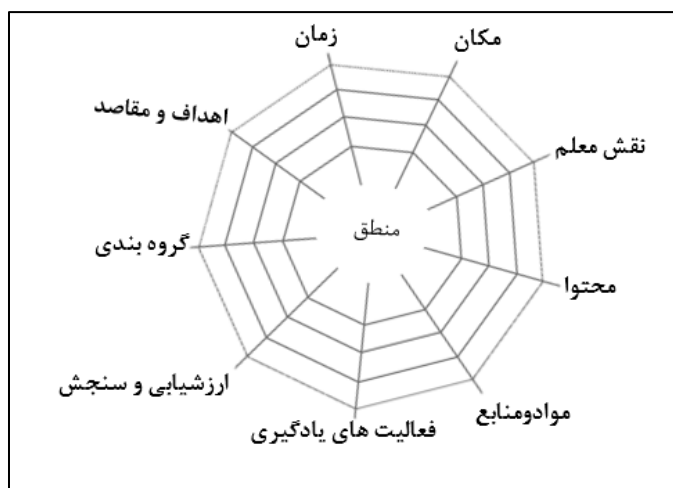
۲-۱ محل برگزاری کلاس و میزان مطلوبیت یادگیری در این مکان ها چگونه است؟

۲-۲ وضعیت چینش صندلی های کلاسی و میزان مطلوبیت آن چگونه است؟

۳-۱ آیا بین نگرش دانشجویان دختر و پسر به کیفیت زمانی دروس عملی و تئوری برنامه ریزی درسی تفاوت معناداری وجود دارد؟

۱-۱. مبانی نظری:

با توجه به آنکه برنامه ریزی درسی از عناصر مهم نظام آموزش عالی و دانشگاه فرهنگیان است (مرادی باغبیدی، ۱۴۰۰) هریک از اجزای این برنامه ریزی حائز اهمیت می باشد. برنامه ریزی درسی از دیدگاه صاحب نظران این حوزه همانند واکر، تایلر، اش، تابا، کلاین و اکر دارای بخش های مختلفی است، اما نظریه آن که الگوی تار عنکبوتی اگر مطابق با شکل (۱) نسبت به بقیه الگوها جامع تر بوده (افتخاری و همکاران، ۲۰۲۲) و کامل ترین و کاربردی ترین برداشت از عناصر برنامه درسی است، می تواند به عنوان الگوی مناسب برنامه ریزی درسی استفاده شود. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۹)

شکل (۱) الگوی تار عنکبوتی برنامه ریزی درسی (Akker, ۲۰۰۹)

۲-۱. پیشینه:

در خصوص ارزیابی کیفیت برنامه ریزی درسی در حوزه آموزش عالی و به طور خاص در دانشگاه فرهنگیان نتایج پژوهش های صورت گرفته به شرح زیر است:

یافته های فتحی و اجارگاه و شفیی (۱۳۸۶) با عنوان ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی در رشته آموزش بزرگسالان که در دانشگاه شهید بهشتی که به صورت توصیفی-پیمایشی انجام شده و از آزمون های اماراتی پارامتریک و ناپارامتریک جهت تحلیل داده ها استفاده گشت، نشان دادند کیفیت برنامه درسی با توجه به عناصر نه گانه فرانسیس کلاین (زمان، مکان، محتوا، اهداف، ارزشیابی، گروه بندی، فعالیت های یادگیری، مواد و منابع، راهبردهای یاددهی-یادگیری) در سطح متوسط قرار دارد. همچنین بین نظرات دو گروه که شامل دانشجویان و مدرسان بود، در دو عنصر زمان و فضا تفاوت معناداری وجود داشت، به دین صورت که دانشجویان عنصر فضا را مثبت ارزیابی کردند و در مقابل مدرسان به عنصر زمان امتیاز بیشتری داده بودند. خدیوی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان استان اردبیل با رویکرد کمی-کیفی انجام شد، خود بیان می کنند که از دیدگاه دانشجویان معلمان و اساتید، از جمله عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس مطلوب، عامل فضای فیزیکی

(کارگاه های مجهز، وجود فضای سبز و محیط شاداب دانشگاه، استانداردسازی فضای فیزیکی کلاس مانند چیدمان صندلی ها و اندازه کلاس و...) است، که این عامل از نظر دانشجومعلمان مهم تر از اساتید ارزیابی شده است.

همچنین فنبری و همکاران (۱۳۹۵) طی پژوهش خود با عنوان مقایسه ی دیدگاه مدرسان و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در مورد کیفیت عناصر برنامه ی درسی دوره ی کارشناسی رشته ی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان استان چهارمحال و بختیاری که به صورت توصیفی-زمینه یابی صورت گرفته است به این نتیجه رسیدند که درخصوص دو عنصر زمان و مکان در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان بین دو گروه اساتید و دانشجومعلمان تفاوت معناداری وجود دارد. به این صورت که این دو عنصر از نظر دانشجومعلمان در سطح نامطلوب و از نظر اساتید در سطح مطلوب قرار دارد.

طهماسب زاده شیخلار و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی بر اساس مدل کانو که به صورت توصیفی-پیمایشی در جامعه آماری که شامل همه دانشجویان دوره کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه های دولتی کشور و استادان رشته برنامه ریزی درسی بود به این نتیجه رسیدند که انتظارات دانشجویان در عناصر ده گانه اگر بیشتر از ادراکات آنها است. همچنین بین انتظارات و ادراکات استادان از منطق، هدفها، محتوا، فعالیتهای یاددهی و یادگیری، مواد و منابع یادگیری، زمان و مکان یادگیری و ارزشیابی تفاوت وجود دارد.

مطالعه ای دیگر توسط احمدی عیسی آبادی و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان "ارزیابی کیفیت برنامه درسی دوره کارشناسی رشته علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان" به صورت توصیفی-پیمایشی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان دوره کارشناسی رشته آموزش ابتدایی در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بود که از این میان ۴۸۹ نفر به روش نمونه گیری خوشه ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه ای محقق ساخته بود که روایی آن توسط اساتید این حوزه تأیید شد و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰.۷۹۶ به دست آمد. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که از نظر دانشجویان، کیفیت برنامه درسی بر اساس مؤلفه های هدف، محتوا، روش های تدریس، زمان، و فضای آموزشی در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد.

۲- روش شناسی

از آن جهت که محتوای این مطالعه می تواند در راستای بهبود وضعیت برنامه ریزی درسی در دانشگاه موثر واقع شود و به نوعی کاربرد عملی دانش است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۴) این تحقیق در زمره تحقیقات کاربردی قرار گرفته و از نظر روش تحقیق توصیفی-تبیینی می باشد. پژوهش حاضر در دانشگاه فرهنگیان استان زنجان که شامل پردیس الزهرا (س) واحد خاوران و پردیس شهید بهشتی (واحد برادران) است، انجام گرفت. داده های مورد نیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته بسته پاسخ که براساس مقیاس ۵ درجه ای لیکرت تدوین شده بود جمع اوری شد. پرسشنامه که شامل اطلاعات دموگرافیک (سن، جنسیت، وضعیت تاهل، محل سکونت و...) و سوالاتی درباره کیفیت زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی بود میان دانشجویان توزیع شده و داده های مورد نظر جمع اوری گشت. زمان کافی برای پاسخ دادن به سوالات مورد نظر در نظر گرفته شد. از میان دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان زنجان که جامعه آماری این پژوهش را تشکیل میدهد، تعداد ۸۹ نفر دانشجو که شامل ۴۶ نفر دانشجوی دختر و ۴۳ نفر دانشجوی پسر میباشد به صورت نمونه گیری غیر تصادفی برای اجرای پرسشنامه انتخاب شدند.

تجزیه و تحلیل داده ها نیز به صورت کمی و توصیفی انجام گرفت. که به این منظور از اماره های توصیفی مانند میانگین و انحراف معیار برای تحلیل داده ها و برای بررسی تفات بین گروه ها، به دلیل توزیع غیر نرمال داده ها، از آزمون ناپامتریکی یونمویتنی استفاده شد. جهت اجرای آزمون، نرم افزار آماری SPSS26 به کار گرفته شد. از طرفی، باتوجه به الفای کرونباخ ۰.۶۵ پایایی پرسشنامه مورد نظر در سطح قابل قبولی ارزیابی شده و روایی آن نیز مورد تأیید قرار گرفت.

۳- بحث درباره یافته ها

توصیف ویژگی های آزمودنی ها:

جدول (۱) میانگین سنی: ۲۱.۳۵

تعداد کل: ۸۹/ترم: ۵	گزینه	درصد
جنسیت	زن	۵۱.۷
	مرد	۴۸.۳
ساکن خوابگاه	بله	۵۷.۴
	خیر	۴۲.۶
نحوه رفت و آمد به دانشگاه	وسیله شخصی	۴۰.۴
	حمل و نقل عمومی	۴۱.۶
	پیاده	۱۸

مطابق جدول (۱) تعداد دانشجویان دختر و دانشجویان ساکن در خوابگاه با اختلاف حداقلی بیشتر از گروه مقابلشان است. دانشجویان جهت تردد به دانشگاه نیز اغلب از طریق حمل و نقل عمومی و وسیله شخصی استفاده کرده و تعداد کمی از آنان به صورت پیاده رفت و آمد می کنند. همچنین ۹۸ درصد دانشجویان دارای سن ۲۳ سال و کمتر بوده و میانگین سنی آنان برابر ۲۱.۳۵ می باشد. اختلاف سنی دانشجویان ۵ سال است که بالاترین عدد و پایین ترین عدد ۲۰ سال است. واریانس پراکنش سنی دانشجویان ۱/۳۸ به دست آمد.

جدول (۲): نظم زمانی حضور مطابق با برنامه درسی

بسیار مطلوب	مطلوب	متوسط	نامطلوب	بسیار نامطلوب	میانگین	انحراف معیار
۱۹.۸	۵۹.۳	۱۷.۴	۱.۲	۲.۳	۳.۹۳	۰.۷۹
دروس عملی	استاد					
۱۵.۹		۶۰.۲	۱۹.۳	۱.۱	۳.۴	۳.۸۴
دروس تئوری						
۲۰.۷	۵۴	۲۱.۸	۳.۴	۰	۳.۹۱	۰.۷۵
دروس عملی	دانشجو					
۱۸.۴		۵۲.۹	۲۵.۳	۳.۴	۰	۳.۸۶
دروس تئوری						
۱۸.۷	۵۶.۶	۲۰.۹۵	۲.۲۷	۱.۴	۳.۸۸	۰.۵۹
کل						

مطابق جدول (۲) نظم زمانی حضور استاد در کلاس های عملی با میانگین ۳.۹۳ دارای بیشترین میزان مطلوبیت و نظم زمانی حضور استاد در کلاس های تئوری با میانگین ۳.۸۴ دارای کمترین میزان مطلوبیت نسبت به سایر گروه ها است. با توجه به انحراف معیار ۵۹. که نشان دهنده توزیع نسبتاً همگون داده ها است و میانگین ۳.۸۸، دانشجویان نظم زمانی خویش و اساتید را در سطح مطلوب ارزیابی کرده اند.

جدول (۳): میزان مطلوبیت هر روز جهت برگزاری کلاس

بسیار مطلوب	مطلوب	متوسط	نامطلوب	بسیار نامطلوب	میانگین	انحراف معیار	
۱۴.۸	۲۸.۴	۲۹.۵	۱۵.۹	۱۱.۲	۳.۱۹	۱.۲۱	شنبه
۲۷.۳	۴۲	۲۱.۶	۴.۵	۴.۵	۳.۸۲	۱.۰۳	یکشنبه
۱۹.۵	۳۹.۱	۲۸.۷	۸	۴.۶	۳.۶۰	۱.۰۳	دوشنبه
۱۴.۸	۳۴.۱	۲۹.۵	۱۲.۵	۹.۱	۳.۳۲	۱.۱۵	سه شنبه
۱۵	۱۳.۸	۱۶.۳	۱۳.۸	۴۱.۳	۲.۴۷	۱.۵۰	چهارشنبه
۷.۲	۳۱.۳	۲۷.۷	۱۵.۷	۱۸.۱	۲.۹۳	۱.۲۲	شنبه
۲۰	۴۱.۲	۲۸.۲	۴.۷	۵.۹	۳.۶۴	۱.۰۴	یکشنبه
۱۲.۹	۳۲.۹	۳۵.۳	۱۴.۱	۴.۷	۳.۳۵	۱.۰۳	دوشنبه
۱۰.۶	۳۰.۶	۴۰	۷.۱	۱۱.۸	۳.۲۱	۱.۱۱	سه شنبه
۱۷.۹	۱۵.۴	۲۶.۹	۲۰.۵	۱۹.۲	۲.۹۲	۱.۳۶	چهارشنبه
کل					۳.۲	۵۸	

تئوری

عملی

مطابق جدول (۳) روزهای یکشنبه برای برگزاری کلاس های تئوری و عملی به ترتیب با انتخاب ۷۰ و ۶۰ درصد از دانشجویان مطلوب و بالاتر ارزیابی شده است. همچنین روزهای چهارشنبه برای کلاس های تئوری با ۵۵ درصد و برای کلاس های عملی با ۴۰ درصد دارای کمترین میزان مقبولیت است. اما در مجموع با توجه به انحراف معیار ۵۸ و میانگین ۳.۲، دانشجویان میزان مطلوبیت زمان برگزاری کلاس هارا در سطح متوسط می دانند.

جدول (۴): کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی

جنسیت	متغیر	Mann-Whitney U test	ازمون اماری	سطح معناداری
دختران	نظم زمانی حضور مطابق با برنامه درسی	۴۳		۰۵
پسران				
دختران	مطلوبیت زمانی برگزاری کلاس	۱۹		۰۵
پسران				

برای تعیین آن که آیا میان دو گروه دختران و پسران نسبت به عناصر مرتبط با کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر از آزمون یومن ویتنی استفاده شد. با توجه به آن که اعداد به دست آمده از مقدار قابل قبول آن یعنی ۰۵، بیشتر است، تفاوت معناداری بین گروه ها نسبت به کیفیت زمانی برنامه ریزی وجود ندارد. و در مجموع دانشجویان کیفیت زمانی را در سطح متوسط ارزیابی کرده اند.

جدول (۵): محل برگزاری دروس عملی و تئوری

کلاس عادی (ردیفی)	هوشمند	سایت فناوری	کارگاه	فضای باز
تئوری	۶۹	۲۶۴	۲۳	۱۱
عملی	۱۸۶	۱۵۱	۶۰۵	۵۸
				۰

جدول (۶): میزان مطلوبیت یادگیری دروس عملی و تئوری در انواع کلاس

		بسیار نامطلوب	نامطلوب	متوسط	مطلوب	بسیار مطلوب	میانگین	انحراف استاندارد
مجازی	تئوری	۲۷.۶	۳۳.۳	۲۴.۱	۱۳.۸	۱.۱	۲.۲۷	۱.۰۵
	عملی	۵۷.۱	۲۳.۸	۷.۱	۱۰.۷	۱.۲	۱.۷۵	۱.۰۶
هوشمند	تئوری	۴.۶	۵.۷	۲۴.۱	۵۴	۱۱.۵	۳.۶۲	۰.۹۳
	عملی	۴.۷	۱۶.۵	۲۵.۹	۴۲.۴	۱۰.۶	۳.۳۷	۱.۰۳
فناوری	تئوری	۵.۸	۱۲.۸	۲۷.۹	۴۴.۲	۹.۳	۳.۳۸	۱.۰۱
	عملی	۴.۷	۷	۲۲.۱	۴۳	۲۳.۳	۳.۷۳	۱.۰۴
کارگاه	تئوری	۳.۵	۱۴	۲۶.۷	۴۱.۹	۱۴	۳.۴۸	۱.۰۱
	عملی	۳.۵	۴.۷	۱۰.۶	۴۴.۷	۳۶.۵	۴.۰۵	۰.۹۹
فضای باز	تئوری	۸.۱	۱۶.۳	۲۰.۹	۳۹.۵	۱۵.۱	۳.۳۷	۱.۱۶
	عملی	۵.۹	۱۰.۶	۲۴.۷	۴۰	۱۸.۸	۳.۵۵	۱.۰۹
							۳.۲۹	۰.۴۳

۶۰٪ دانشجویان میزان مطلوبیت یادگیری در کلاس های مجازی برای دروس عملی را نامطلوب و بالاتر ارزیابی کرده اند که در مقام مقایسه با سایر مکان های آموزشی در کمترین میزان مطلوبیت قرار دارد. همچنین برگزاری دروس عملی در کلاس های کارگاهی با انتخاب ۸۰٪ دانشجویان در بالاترین سطح مطلوبیت نسبت به سایر مکان ها قرار دارد. در دروس تئوری نیز کلاس مجازی با ۶۰٪ در کمترین میزان مطلوبیت و در کلاس هوشمند با ۶۵٪ در بالاترین میزان مطلوبیت ارزیابی شده است. با توجه به جدول (۵) که ۶۹٪ دروس تئوری در کلاس های عادی برگزار می شود اما دانشجویان میزان مطلوبیت یادگیری را در کلاس های هوشمند با ۶۵٪ مناسب تر از سایر کلاس ها می دانند، می توان گفت که مطلوبیت یادگیری در کلاس های عادی نسبت به کلاس های هوشمند در سطح پایین تری قرار دارند. در دروس عملی نیز ۸۰٪ دانشجویان کلاس های کارگاهی را جهت برگزاری این دروس مناسب تر از سایر کلاس ها می دانند در حالی که اغلب این دروس در کلاس های سایت فناوری برگزار شده و تنها ۶٪ در کلاس های کارگاهی برگزار می گردد. به دلیل این که دانشجویان کلاس های کارگاهی را برای برگزاری کلاس های عملی مناسب تر دانستند، میزان امکانات پایه در این نوع کلاس نیز مورد بررسی قرار گرفت:

جدول (۷): میزان مطلوبیت امکانات پایه در کارگاه

انحراف استاندارد	میانگین	بسیار مناسب	مطلوب	متوسط	نامناسب	بسیار نامناسب	رتبه
۰.۹۸	۳.۰۳	۳.۵	۳۱.۴	۳۸.۴	۱۸.۶	۸.۱	۱

که مطابق جدول (۷) میزان مطلوبیت امکانات پایه در این نوع کلاس را با فراوانی ۷۰٪ در سطح متوسط و به بالا ارزیابی کرده اند. اما می توان گفت به سبب آنکه محل برگزاری کلاس ها با مکان هایی که دانشجویان مطلوبیت یادگیری در آنها را مطلوب ارزیابی کرده اند ناهمخوانی دارد، کیفیت محل برگزاری کلاس ها در سطح نامطلوبی قرار میگیرد.

جدول (۸): چینش صندلی کلاس

استادیومی	میزگرد	جفتی	نعل اسبی	سنتی (ردیفی)	تئوری	عملی
۱.۲	۹.۳	۱.۲	۱۰.۵	۷۷.۹	تئوری	عملی
۳.۶	۲۲.۶	۳.۶	۴۲.۹	۲۷.۴	عملی	تئوری
۱۶.۳	۳۱.۴	۴.۷	۲۵.۶	۲۲.۱	تئوری	عملی
۷	۴۰.۷	۸.۱	۳۴.۹	۹.۳	عملی	تئوری

مطابق جدول (۸) چینش سنتی در دروس تئوری با انتخاب تقریباً ۸۰٪ دانشجویان رایج ترین نوع چینش به کار گرفته رفته است. همچنین در دروس عملی نیز چینش نعل اسبی با ۴۳٪ در رتبه اول و چینش سنتی با ۲۷٪ در رتبه بعدی قرار دارد. اما چینش میزگرد برای دروس تئوری که از نظر دانشجویان با انتخاب ۳۱٪ مناسب بوده، در اولویت نخست قرار داشته و چینش نعل اسبی با ۲۶٪ و سنتی با ۲۲٪ به ترتیب در اولویت های بعدی قرار می گیرند. در دروس عملی نیز با اختلاف از سایر گزینه ها چینش میزگرد با ۴۱٪ و چینش نعل اسبی با ۳۵٪ به عنوان مناسب ترین نوع چینش ارزیابی شده اند. در مجموع متداول ترین چینش در کلاس های تئوری و عملی به ترتیب چیدمان سنتی و نعل اسبی است که دانشجویان چینش میزگرد و نعل اسبی را به ترتیب برای هر دو کلاس های تئوری و عملی مناسب می دانند. با توجه به این که چینش نعل اسبی تنها در کلاس های عملی استفاده شده است و از لحاظ وضعیت چیدمان مناسب از نظر دانشجویان چینش میزگرد در اولویت نخست قرار گرفته است، می توان گفت وضعیت چیدمان صندلی های کلاسی در سطح نامطلوبی قرار دارد که البته گرایش به سطح متوسط دارد. در مجموع با توجه به این که دانشجویان عوامل موثر بر کیفیت مکانی را نامطلوب ارزیابی کرده اند، می توان گفت کیفیت مکانی برنامه ریزی درسی در سطح مطلوبی قرار ندارد.

۴- نتیجه گیری

دانشگاه فرهنگیان به عنوان یکی از بنیادی ترین و تأثیرگذارترین نهادها در زمینه تربیت نیروی انسانی متخصص برای وزارت آموزش و پرورش شناخته می شود. با توجه به مأموریت های حیاتی که به این دانشگاه محول شده است، ضروری است که این نهاد مورد توجه ویژه قرار گیرد تا از طریق اتخاذ رویکردهای مناسب، بهبود مستمر در عملکرد آن حاصل شود. در این راستا، برنامه درسی مورد استفاده در دانشگاه فرهنگیان به عنوان یکی از مولفه های کلیدی در ارتقاء کیفیت آموزشی و دستیابی به اهداف استراتژیک این مؤسسه، اهمیت بسزایی دارد و باید به دقت طراحی و اجرا شود.

به این منظور پژوهش حاضر باهدف بررسی نگرش دانشجویان به کیفیت زمانی و مکانی برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان استان زنجان انجام شد. که نتایج حاکی از آن است که می توان با اعمال یافته های این پژوهش کیفیت برنامه ریزی درسی در دانشگاه فرهنگیان را ارتقا داده تا این مرکز جهت نیل به اهداف خویش موثرتر عمل کند. یافته های این پژوهش نشان داد، در بعد زمانی برنامه ریزی درسی، مطلوبیت برگزاری کلاس های عملی و تئوری در طول هفته از نظر دانشجویان در سطح متوسطی قرار دارد. روزهای یکشنبه جهت برگزاری کلاس های بیشترین میزان مطلوبیت و روزهای چهارشنبه دارای کمترین میزان مطلوبیت است. همچنین نظم زمانی حضور دانشجویان و اساتید مطابق با برنامه درسی و زمان مشخص شده برای برگزاری کلاس، مطلوب ارزیابی شد. در مجموع با توجه به این که تفاوت معناداری ($p > 0.05$) بین دانشجویان دختر و پسر یافت نشد، کلیه دانشجویان کیفیت زمانی برنامه ریزی درسی را در سطح متوسط ارزیابی کرده اند، که این یافته با مطالعه (فتحی و اجارگاه، شفیع، ۱۳۸۶) و (احمدی عیسی آبادی و همکاران، ۱۳۹۴) همسو می باشد. همچنین در بعد مکانی برنامه ریزی درسی، دانشجویان میزان یادگیری دروس عملی را در کلاس های کارگاهی و دروس تئوری را در کلاس های هوشمند، مطلوب تر از سایر مکان های آموزشی می دانند. این در حالی است که اغلب دروس عملی و تئوری به ترتیب در کلاس های سایت فناوری و عادی برگزار می گردد. علی رقم این که میزان امکانات پایه در کلاس های کارگاهی در سطح متوسط و بالاتر ارزیابی شده است، تنها ۶٪ کلاس های عملی در این مکان برگزار میشود. علاوه بر برگزاری کلاس ها به صورت مجازی از کمترین میزان مطلوبیت برخوردار است. درخصوص وضعیت چینش صندلی های کلاسی نیز بیشترین نوع چینش مورد استفاده برای کلاس های تئوری به صورت سنتی بوده و برای کلاس های عملی نیز به صورت نعل اسبی و سنتی می باشد. اما چینش مطلوب از نظر دانشجویان برای هر دو کلاس عملی و تئوری، به ترتیب چینش میزگرد و نعل اسبی عنوان شده است. با توجه به ناهمخوانی چینش کنونی و مطلوب، در این شاخص نیز وضعیت نامطلوب ارزیابی میشود. در مجموع دانشجویان وضعیت مکانی برنامه ریزی درسی در دانشگاه فرهنگیان را نامطلوب ارزیابی کرده اند که این یافته با نتایج پژوهش (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵) و (طهماسب زاده شیخلار و همکاران، ۱۳۹۸) همسو بوده و با مطالعه (حمدی عیسی آبادی و همکاران، ۱۳۹۴) ناهمسو است.

منابع

- احمدی عیسی آبادی، وحید، نیکخواه، محمد، سواری جوانمردی، پیام، محبی، راحله. (۱۳۹۴). مقاله / ارزیابی کیفیت برنامه درسی دوره کارشناسی رشته علوم تربیتی / گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان / <https://civilica.com/doc/۴۳۹۲۰۴/>
- ادیب منش، مرزبان. (۱۳۹۹). امکان سنجی اجرای «برنامه ریزی درسی دانشگاه محور» در دانشگاه فرهنگیان. ۶ (۲۴۰۰۱۱۹۶)، ۶۷-۸۶.
- افتخاری، حجت، سماوی، سید عبدالوهاب، زینلی پور، حسین. (۲۰۲۲). ارائه الگوی بهینه برنامه درسی مبتنی بر مهارت های آموزشی دانشگاه فرهنگیان در چارچوب الگوی اکر. دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۳ (۵)، ۱۶۴-۱۵۰. <https://doi.org/10.30495/jedu.۱۰۳۰۴۹۵>
- حسینی لرگانی، مریم، و مجتبی زاده، محمد. (۱۳۹۷). طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی برای نظام آموزش عالی ایران. ۲۴ (۳)، ۲۳-۵۱.
- خدیوی، اسداله، سیدکلان، سیدمحمد، حسن پور، توفیق، احمدی، حسن، تره باری، حافظ. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان (مطالعه موردی: پردیس های استان اردبیل). نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه)، ۱۱ (۴۲)، ۱۶۱-۱۸۵.
- دهقان، عبدالمجید، مهram، بهروز، کرمی، مرتضی. (۱۳۹۵). ارزشیابی برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان از حیث تربیت معلم پژوهشگر (مورد: پردیس های شهید بهشتی و شهید هاشمی نژاد). ۷ (۱۳)، ۷۸-۱۰۰.
- رحیم زاده، محمد، احمدی ونوشه، فائزه. (۱۴۰۰، دسامبر ۱). محیط یادگیری چگونه باشد؟. دفتر انتشارات و فناوری آموزشی؛ دفتر انتشارات و فناوری آموزشی / <https://www.roshdmag.ir/fa/article/۲۸۳۹۶> / محیط-یادگیری-چگونه-باشد

- سرمد، زهره، بازرگان، عباس،، حجازی، الهه. (۱۳۹۴). روش های تحقیق در علوم رفتاری. نشرگاه.
- طهامتسب زاده شیخدار، داود، فاطمه، مهین حسین نیا، احد، عظیمی آقبلاغ،، سیدطاهر، سیدی نظری. (۱۳۹۸). ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی بر اساس مدل کانو. ۹ (۲۸)، ۷۵-۱۰۵.
- عزیزی، غلامرضا. (۱۳۸۷). برنامه ریزی درسی و آموزشی. دبیرش.
- فتحی واجارگاه، کورش. (۱۳۹۹). اصول و مفاهیم اساسی برنامه ریزی درسی (۲ ویرایش). علم استادان.
- فتحی واجارگاه، کورش،، شفیع، ناهید. (۱۳۸۶). ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی (مورد برنامه درسی آموزش بزرگسالان). ۲ (۵)، ۱-۲۶.
- قنبری، مهدی، نیک خواه، محمد،، رنجبرسودجانی، یوسف. (۱۳۹۵). مقایسه ی دیدگاه مدرسان و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در مورد کیفیت عناصر برنامه ی درسی دوره ی کارشناسی رشته ی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان. ۱.
- <https://www.sid.ir/paper/fa8۷۸۴۳۰>
- کاویانی، حسن،، نصر، احمدرضا. (۱۳۹۵). سنتز پژوهی چالش های برنامه های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو. ۷ (۱۳)، ۳۲-۷.
- کریمی، صدیقه، نصر، احمدرضا،، شریف، مصطفی. (۲۰۱۴). الزامات و چالش های طراحی برنامه درسی آموزش عالی با رویکرد جامعه یادگیری. دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۴ (۸)، ۸۹-۱۲۶.
- کریمی، عبدالعظیم. (۰۱/۱۱/۱۴۰۰). زمان در آموزش. دفتر انتشارات و فناوری آموزشی؛ دفتر انتشارات و فناوری آموزشی.
- <https://www.roshdmag.ir/fa/article/28۰۹۵> زمان-در-آموزش
- مرادی باغبیدی، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت برنامه ریزی درسی در دانشگاه فرهنگیان بر اساس تکنیک دلفی. دانشگاه پیام نور استان یزد، مرکز پیام نور تفت.
- ملکی، حسن. (۱۳۹۱). مقدمات برنامه ریزی درسی. سمت.
- نیکخواه، محمد،، لیاقتدار، محمدجواد. (۲۰۱۷). بررسی کیفیت اجرای برنامه درسی جدید آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان؛ مطالعه موردی: استان چهارمحال و بختیاری. *Research in Teacher Education (RTE)*, ۱۰ (۳)، ۱۰۵-۱۳۴.
- وقاری زمهریر، زهرا، کرمی، مرتضی،، جعفری ثانی، حسین. (۱۳۹۸). چالش های بازنگری و اجرای برنامه های درسی در دانشگاه فردوسی مشهد. ۲۵ (۱)، ۱۲۳-۱۴۷.

Akker, Jan van den. (۲۰۰۹). *Curriculum in development*.